

PRESENTACIÓ DE LA FUNDACIÓ ALSINA I BOFILL I DEL LLIBRE D'ACTES DEL DEL QUINZÈ CONGRÉS DE METGES I BIÒLEGS DE LLENGUA CATALANA

Barcelona, 20 de febrer de 1998

El dia 20 de febrer de 1998, a les set del vespre, tingué lloc l'acte de presentació de la Fundació Alsina i Bofill al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. En el transcurs de la sessió es presentà el Llibre d'Actes del Quinzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Presidits per l'alcalde de Barcelona, Excm. Sr. Joan Clos, seien a la mesa presidencial els senyors J. Arquè, secretari del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya; Ricard Guerrero, president de la Fundació Alsina i Bofill i del Quinzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana; i Oriol Ramis, secretari del Quinzè Congrès i de la Fundació.

L'Excm. Sr. JOAN CLOS donà la benvinguda als assistents i expressà el plaer d'acollir en el Saló de Cent, que ha representat la ciutat des del 1300, la presentació de la Fundació Alsina i Bofill. A continuació donà la paraula al Sr. ORIOL RAMIS, que féu un resum del que havia estat el Quinzè Congrès i explicà com, en la seva Assemblea administrativa, hom prengué la decisió de crear la Fundació que ara es presenta, que a partir d'ara serà l'entitat encarregada de convocar els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

Tot seguit, l'alcalde cedí la paraula al Sr. J. ARQUÉ, que representava el Departament de Sanitat i Seguretat social de la Generalitat de Catalunya. El Sr. Arquè elogià la celebració dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, d'una llarga tradició i en els quals ciència i cultura es fonien, i expressà el seu desig que, ara sota l'aixopluc de la Fundació Alsina i Bofill, aquestes reunions seguissin essent una mostra dels valors més importants per al nostre poble; unes trobades científiques en les quals, però, hi ha quelcom més que ciència. En nom del Departament de Sanitat i Seguretat Social, felicità els artífex de la Fundació, i els confirmà que el Departament de Sanitat seguirà oferint el seu suport per a la realització dels Congressos. Després, l'alcalde cedí la paraula al Sr. RICARD GUERRERO, el qual adreça als presents el següent parlament:

DISCURS DEL PRESIDENT DE LA FUNDACIÓ ALSINA I BOFILL, SR. RICARD GUERRERO

Excel·lentíssim Sr. Alcalde de Barcelona, Sr. Secretari del Departament de Sanitat i Seguretat Social, senyores i senyors,

Com a president de la Fundació Alsina i Bofill, és per a mi un honor que la presentació d'aquesta nova entitat es faci en un marc històric com el d'aquest Saló de Cent. A algú pot sobtar-li que, aproximadament un any i mig després de la presentació del llibre *Josep Alsina i Bofill: l'exemple*, d'Oriol Casassas, en el Palau de la Generalitat, hàgim travessat la plaça de Sant Jaume per presentar la fundació que duu el nom d'aquest metge. Tanmateix, ni aquell acte ni aquest responen a motivacions polítiques. Les ciències de la vida i de la salut —com qualsevol disciplina científica— estan pel damunt de les ideologies polítiques. I posaria la mà al foc que l'interès que les dues autoritats màximes a banda i banda d'aquesta plaça han demostrat tenir per Josep Alsina i Bofill i la seva memòria tampoc respon a motivacions polítiques.

Amb aquest acte, el consistori barceloní reprèn el contacte amb els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Volem recordar aquí que —com ens explica Oriol Casassas en el llibre *Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: gairebé un segle*— els antecedents dels nostres Congressos estan en tres reunions que van celebrar-se durant la primera dècada d'aquest segle. Una d'elles va ser el Primer Congrés Universitari Català, que va tenir lloc del 31 de gener al 2 de febrer de 1903 i va reunir més de 1200 congressistes. D'aquell Congrés varen sorgir els Estudis Universitaris Catalans, que hom ha considerat una Universitat Catalana lliure. Les altres dues reunions varen realitzar-se en un mateix any: el 1906. El 27 de juny va inaugurar-se el Primer Congrés d'Higiene de Catalunya; i del 13 al 18 d'octubre se celebrava el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. El Primer Congrés d'Higiene de Catalunya va ser també el primer congrés mèdic català. I una de les seves ponències, dedicada a Higiene Social, va comptar amb una participació pluridisciplinària de metges, farmacèutics, enginyers, economistes, arquitectes, etc. A proposta de Domènec Martí i Julià, s'hi varen fer unes conclusions relacionades amb els habitatges dels obrers, que eren una anticipació a alguns punts que anys més tard van considerar-se en la Declaració dels Drets Humans.

Fa poc, mentre preparàvem el Llibre d'Actes del Quinzè Congrés, que avui us presentem, fullejava els llibres d'anteriors Congressos. A les meves mans va venir a parar el llibre de la segona ponència del Desè Congrés —el Congrés de la represa, que va ser presidit per Alsina i Bofill—, dedicada a la «funció social de la medicina». Passant els fulls del llibre, de sobte, un capítol va cridar-me l'atenció. El seu títol era «La medicina en el medi rural. Situació actual a Catalunya». L'article, molt ben estructurat i amb dades molt interessants, era signat per un jove congressista que figurava inscrit com a estudiant. El seu nom: Joan Clos.

Joan Clos també figura en la llista d'inscrits —ja com a professional— en els Congressos Onzè —celebrat a Reus el 1980— i Tretzè —a Andorra el 1988—. Després, suposo que l'activitat política l'haurà tingut molt ocupat, perquè el seu nom no apareix en les llistes de congressistes del Congressos Catorzè i Quinzè. Tande bo poguem veure'l entre els assistents al Setzè. És possible que la seva tasca en el consistori l'hagi apartat de la pràctica mèdica en què s'ocupava anteriorment. Però hi ha estudis que —com es diu que passa amb el baptisme— «imprimeixen un caràcter permanent» en qui els ha seguit. I els de medicina en són uns. El Dr. Clos és possible que d'aquí a uns anys ja no sigui alcalde de Barcelona, però el que és indubtable és que era metge abans de ser alcalde, ho és ara i també continuarà essent-ho el dia que deixi de ser batlle.

Tanmateix, Joan Clos no és el primer alcalde metge que ha tingut Barcelona. Aquí volem fer esment de dos altres metges que varen ser al front del Consistori i varen deixar un bon

record en la societat del seu temps. Ens referim a Bartomeu Robert —el Dr. Robert— i a Jaume Aiguader i Miró. *L'Esquella de la Torratxa*, en el seu número del 24 de març de 1899 publicava una vinyeta que titulava «La primera visita al metge». En ella apareixien una dona de semblant macil·lent, que es cobria el cap amb una corona amb el rat penat i les cames amb una manta on hi havia brodat l'escut de la ciutat de Barcelona —el d'aquella època. Un metge, que li prenia el pols amb una mà, duia a l'altra la vara d'alcalde. Quan la malalta —la ciutat— va preguntar-li «Què li sembla que tinc?», el metge va respondre-li: «Una *desadministracionitis* aguda que no sé pas si en sortirem.» El metge-alcalde era Bartomeu Robert, que va anar a parar al front del Consistori gairebé de rebot —com algun altre de molt més recent. En aquella època els alcaldes eren nomenats per reial ordre, i davant les lluites entre els qui proposaven altres noms, va prevaler el bon sentit de Manuel Duran i Bas, que va proposar el Dr. Robert, metge i professor a la Facultat de Medicina. Diuen que va ser necessari convencer-lo perquè acceptés. Malauradament, el seu mandat fou molt breu; a la tardor del mateix any en què havia rebut el nomenament d'alcalde, en presentava la dimissió per no estar d'acord amb el Govern en un conflicte. Tot i la brevetat del seu mandat, però, la seva memòria encara perdura en el monument que li va dedicar la ciutat posteriorment.

Jaume Aiguader i Miró fou alcalde unes dècades més tard. Seguint l'obra iniciada en el Congrés d'Higiene de Catalunya, una de les seves preocupacions preferents va ser el problema de l'habitatge obrer i va encarregar a un grup d'arquitectes del GATCPAC la construcció de cases per a obrers. També va promoure l'escolarització dels infants i les colònies i les cantines escolars.

Retrocedim, però, a les darreres dècades del segle XIX; perquè la relació de l'Ajuntament de Barcelona amb les ciències de la vida i amb algunes de les persones que van fer possible la celebració dels Congressos de Metges i Biòlegs venen de la creació del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona (en ampliar-se posteriorment l'abast de les seves activitats, va perdre l'adjectiu «microbiològic»), a proposta de Jaume Ferran. En aquest centre, ben aviat va començar a treballar-hi Ramon Turró, que anys més tard el dirigiria. Ell i August Pi i Sunyer varen ser els impulsors d'una escola biològica catalana. D'aquesta escola sorgí el projecte de la Societat de Biologia (avui dia Societat Catalana de Biologia), de la qual August Pi i Sunyer va ser el primer president (1912-1918). Recordem també que aquesta Societat va ser una de les primeres convocants —juntament amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears— dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, que el 1934 esdevindrien de «Metges i Biòlegs».

El desenvolupament dels coneixements biològics ha experimentat en el decurs de la història una evolució llarga i complexa. Les ciències de la vida pretenen d'interpretar tant el món en què estem immersos —la biosfera— com el món que nosaltres mateixos contenim —la nostra estructura corporal, la nostra fisiologia, el nostre pensament i la nostra conducta. El procés d'adquisició de coneixements científics és anomenat quasi per antonomàsia recerca o investigació. El camp i els objectius de la recerca comprenen dos aspectes sovint contraposats: la recerca bàsica i la recerca aplicada. Tanmateix, aquesta separació només existeix quan hom analitza els factors intencionals; cada coneixement nou pot tenir un vessant bàsic i una projecció pràctica. Deia Pasteur que no hi ha ciència aplicada sinó aplicació de la ciència. A més, la que anomenem investigació bàsica passa a l'aplicació immediata quan resulta d'utilitat i benefici a un sector ampli de la societat o a un país o a un grup de poder. L'ús que es faci dels

descobriments científics ultrapassa la capacitat de control de les persones de ciència que han contribuït al seu desenvolupament. Els científics no creen, sinó que observen, imaginem, experimentem, raonem i expliquen. En les ciències de la vida, allò que interessa no és donar nom a un fenomen, a una malaltia, sino trobar les circumstàncies en què sorgeix aquest esdeveniment, i les causes immediates que el determinen i provoquen. La condició necessària tant en el procés de recerca com en la presentació final d'una sèrie de fets científics és la d'aconseguir aquesta percepció dels fenòmens i tenir curiositat per esbrinar a quines lleis són sotmesos.

El record de l'obra del pioner de la medicina experimental, Claude Bernard, ens fa present el principi del determinisme fisiològic, l'acceptació del qual ens ha permès comprendre els fenòmens vitals i el procés d'emmalaltir. Bernard va ensenyar-nos que les lleis i principis que regeixen els fenòmens biològics normals són les mateixes que regeixen els estats patològics, de la qual cosa hom dedueix que la malaltia és en realitat una desviació funcional, una alteració de l'estat natural. Partint d'aquest fet, hom conclou que la medicina ha de basar-se en una comprensió profunda de la biologia. L'experimentació i els coneixements bàsics aporten una nova llum sobre els problemes i els interrogants que la medicina té pendents i sobre els processos que determinen o afavoreixen les alteracions de l'organisme humà. Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana han tingut sempre presents aquestes consideracions en el tractament dels temes de les seves ponències.

Ens complau que aquest acte de presentació de la Fundació Alsina i Bofill i del Llibre d'Actes del Quinzè Congrés coincideixi amb l'inici d'una nova etapa per als Congressos. Abans d'aquest acte, i en una sala d'aquest mateix edifici, el Patronat de la Fundació ha celebrat una reunió en la qual hom havia de decidir la seu per al proper Congrés i la persona que haurà de presidir-lo. Tinc el plaer d'anunciar-vos que el Setzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana se celebrarà a Barcelona l'any 2000 i que estarà presidit per Màrius Foz i Sala, al qual passo el relleu en aquesta agradable tasca. Aviat s'organitzaran els comitès que hauran de preparar el Congrés que tindrà lloc a la tardor de l'any 2000. Seria un honor que alguna de les sessions plenàries oficials d'aquell Congrés, com ara la inauguració, pugui celebrar-se també en aquest marc històric que avui ens acull. I que l'Excm. Sr. Joan Clos pogués ser de nou entre nosaltres en aquella ocasió.

A continuació fou el mateix alcalde, JOAN CLOS, qui s'adreçà als assistents i els agrai la seva presència en aquell acte. Comentà el paper que han tingut els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i recordà que la definició de medicina sorgida del Congrés de Perpinyà, gràcies a Jordi Gol, ha ultrapassat l'àmbit de les terres de parla catalana. Rememorà la seva participació en alguns d'aquests congressos i agrai a Ricard Guerrero el record que havia tingut de la seva participació en el Congrés de la represa, que quedà reflectida en un article en el Llibre d'Actes. També comentà que la seva vinculació a la política li va arribar a través de la medicina, tant en l'exercici de la pràctica clínica com treballant en salut pública. Finalment, desitjà que els Congressos Metges i Biòlegs de Llengua Catalana mantinguin la seva bona salut actual en aquesta etapa que inicien impulsats per la Fundació que recorda el nom d'un il·lustre barceloní d'adopció, Josep Alsina i Bofill, que tant va fer per la medicina i per la nostra llengua i la nostra cultura.